

Z Etické komise ČMPS

Informace o etické komisi ČMPS jsou dostupné na webových stránkách ČMPS, jednak přímo [v záložce Etická komise ČMPS](#) a jednak v sekci [Pro veřejnost](#).

Jak již bylo několikrát zmiňováno, práce v EK umožňuje seznámit se s různými problémy psychologické praxe, je to příležitost k růstu v profesi. Stávající členové EK se těší na nové kolegy a kolegyně, návrhy členů etické komise ČMPS lze zasílat na e-mail: cmeps@ecn.cz nebo pomocí formuláře na webu ČMPS v sekci [Novinky](#).

Anonymizovaná zpráva dvou uzavřených stížností

Etická komise ČMPS obdržela stížnost na postup psycholožky-znalkyně při vyšetření stěžovatele pro účely soudního rozhodnutí opatrovnického sporu:

1. V průběhu vyšetření se psycholožka chovala nesoustředěně, klientovi se nevěnovala, sledovala hodiny, vyřizovala si soukromé telefonáty (mj. s někým řešila „co bude k obědu“). Opakovaně odcházela z místnosti, kde vyšetření probíhalo „řešit něco na oddělení,“ vyzvednout si balíček od doručovací služby. Ztrácela nit hovoru. Vyšetření zakončila tím, že klientovi sdělila, že „nějak jsme to nestihli, ale spěchám domů, tak to necháme být“.

Vyjádření psycholožky:

Vyšetření podle psycholožky proběhlo standardně, trvalo tři hodiny, klienta na čase nijak nezkrátila a vyšetření proběhlo kompletně. Rozhodně se ohrazuje vůči tomu, že by pronesla větu „nějak jsme to nestihli“.

Připouští, že klienta mohla na chvíli ponechat samotného. Pokud si došla vyzvednout balíček od zásilkové služby, bylo to v době, kdy měl samostatně plnit zadaný úkol. Není si jista, zda telefonovala dceři, nicméně ze stížností se poučila a při vyšetření si nyní telefon vypíná.

Musela-li na oddělení, bylo to, dle jejího sdělení, „jistě jen krátce.“

Stanovisko etické komise:

Výše popsané chování může v klientovi vzbudit dojem, že jej psycholožka nerespektuje, vyšetření považuje za rutinní, zesiluje podřízenou pozici klienta ve vztahu a narušuje jeho důvěru. Není nutné, aby psycholožka byla přítomna po celou dobu vyšetření, je možné ponechat klienta, aby vypracoval zadaný úkol o samotě. Není-li o takovém postupu klient srozumitelně informován, může nepřítomnost psycholožky vnímat jako něco nepředvídaného, a jako nedostatek respektu vůči jemu samému. Vyrušování během vyšetření (telefonní hovory, odbíhání na oddělení) může

mít nejen vliv na výsledky použitých metod, ale v klientovi může vzbuzovat dojem, že jeho vyšetření je jakousi rutinou a on sám o sobě není důležitý.

K uvedenému se vztahuje **bod I.4 Etického kodexu „Vztah s klienty, dalšími stranami, kolegy a ostatními zájmovými skupinami (veřejností):** Odborná role psychologa je vyjádřena jeho profesionálním vztahem s klienty, dalšími stranami, kolegy a veřejností, tedy takovým vztahem, do něhož se promítají hodnoty a zásady uvedené v tomto kodexu a který tudíž vytváří dobrý základ pro důvěru, spolupráci a vzájemné učení;“

bod III.3 Etického kodexu „Pracovní spojení a jeho ochrana,“ písm. a) „Psycholog chrání pracovní spojení a podporuje vzájemnou důvěru. Varuje se proto situací, které by mohly vzájemnou důvěru narušit.“ Zodpovědnost psychologa za tento vztah je o to silnější, o čí větší je nerovnováha vědomostí a moci mezi ním a jeho klientem.

dále **bod IV.1 „Kontraktování a informovaný souhlas“**

d) Vyjednává pravidla vzájemné spolupráce. Písemně je dokumentuje zvláště tehdy, jde-li o vícestranné smluvní pole

Etická komise ČMPS v uvedeném bodě shledává pochybení.

Psycholožka pochybení částečně reflektuje, z případu se poučila, nyní si při vyšetření vypíná telefon.

Etická komise ČMPS doporučuje věnovat více pozornosti komunikaci s klientem, zejména jeho poučení o průběhu vyšetření. Dále doporučujeme vyhradit si čas pro vyšetření takovým způsobem, aby psycholožka nemusela odcházet řešit další problémy na oddělení, byť „jen krátce.“

2. Při odjezdu z vyšetření, na parkovišti nemocnice, psycholožka klientovi oznámila, že „když jsme to nestihli, doděláme to po telefonu“. Poté jej telefonicky kontaktovala a ve vyšetření pokračovala telefonickou formou způsobem otázka-odpověď, přičemž se dotazovala i na otázky s „explicitně sexuálním obsahem.“ Klient uvádí, že se obával proti výše uvedenému postupu ohradit, aby negativně neovlivnil posudek, který na něj měla znalkyně vypracovat.

Vyjádření psycholožky:

Psycholožka uvádí, že „nedodělává znalecká zkoumání po telefonu.“ A dodává: „Stane se, že při zpracování znaleckého posudku potřebuji něco upřesnit“ a že „je možné, že jsem si nějaká doplnění anamnézy mohla ověřovat telefonicky“. K tomu uvádí, že dodatečně obdržela informaci, že stěžovatel „měl někde zveřejňovat intimní fotografie své manželky“, což při vyšetření nesdělil. Pokud se tedy ptala na „otázky se sexuálním obsahem“, ptala se pravděpodobně na tyto fotografie. Odmítá, že by se na dalším postupu domlouvala s klientem na parkovišti.

Stanovisko etické komise:

Klient v tomto případě referuje o nerovnováze moci ve vztahu – vnímá to tak, že na závěrech psycholožky je závislé uspořádání jeho rodinných poměrů, proto se zdráhá odmítnout způsob vyšetření, který mu nevyhovuje. Z provedeného šetření jasně nevyplývá, zda a jakým způsobem byl klient poučen o případné možnosti takový způsob vyšetření odmítnout a o dalších případných alternativách vyšetření.

Ve výjimečných případech a za dohodnutých pravidel je možné provést část vyšetření distanční formou – například dotazováním po telefonu. K použití takové metody však musí dojít po předchozím informovaném souhlasu klienta. Při vyžádání takového souhlasu klient musí být poučen i o možnostech případně takový způsob vyšetření odmítnout.

K uvedenému se vztahuje **bod III.2 Etického kodexu „Zodpovědnost za užití moci“**

- a) Psycholog aktivně nahlíží podoby své moci a vlivu ve vztahu s klienty, dalšími stranami, kolegy a veřejností.
- b) Užívá své moci a vlivu zodpovědně ve jménu hodnot a zásad zastávaných a hájených tímto kodexem a v rámci spolupráce se zúčastněnými stranami
- c) Rozpoznává podobu vztahu s klientem včetně míry jeho asymetrie. Na základě toho s klientem vyjednává o přiměřeném rozložení zodpovědnosti, a to též v souvislosti s riziky, která v sobě psychologovo nebo klientovo jednání či jejich situace obsahuje;“

dále již zmíněný **bod IV.1 „Kontraktování a informovaný souhlas“**

„d) Vyjednává pravidla vzájemné spolupráce. Písemně je dokumentuje zvláště tehdy, jde-li o vícestranné smluvní pole.“

a **bod IV.2 „Formulace cílů spolupráce a odpovídající užití psychologických metod“**

„a) Psycholog nese zodpovědnost (...) za formulaci případu, tedy za vyjednání postupu a cílů spolupráce s klientem s ohledem na její účel / výsledek.“

Etická komise ČMPS v uvedeném bodě neshledává porušení etického kodexu.

Psycholožce nicméně doporučuje, aby věnovala více pozornosti asymetrii vztahu s klientem, vyplývající ze závislé pozice klienta a učinila taková opatření, aby v maximální míře zachovala klientovu autonomii. Doporučujeme klienta srozumitelně instruovat a nabídnout mu i jinou metodu dotazování a možnost telefonické dotazování odmítnout bez obav, že tím bude poškozen. Pravidla spolupráce doporučujeme dokumentovat písemně.

Dále doporučujeme důkladně se na vyšetření připravit – např. studiem dostupných anamnestických údajů ke klientovi (soudní spis apod.) tak, aby bylo možné maximálně omezit případné další dotazování.

3. Ve znaleckém posudku psycholožka uvedla nepravdivé informace o tom, že klient požaduje, aby syn navštěvoval dvě různé školy, což by mohlo syna omezovat v navazování kontaktů s vrstevníky a mělo by na jeho psychický vývoj špatný vliv.

Nic takového klient v průběhu celého řízení nepožadoval, naopak při soudním jednání nabízel, že bude syna dovážet do školy, kterou právě navštěvuje.

Dále psycholožka uvedla, že stěžovatel není schopen sám si najít a zrealizovat psychotherapeutickou pomoc. Při rozhovoru jí přitom výslovně sdělil, že v současné době na psychoterapii dosud nedochází (kvůli dlouhým čekacím dobám), je však již více než měsíc objednaný ke konkrétnímu terapeutovi a čeká na termín.

Tyto informace psycholožka podle klienta nedokázala při soudním jednání obhájit. Vysvětlovala, že se jedná o věci, které „někdo řekl, někde to slyšela.“

Vyjádření psycholožky:

Psycholožka uvádí, že detaily vyšetření si přesně nepamatuje, protože od něj již uplynula dlouhá doba. Soud neměl vůči znaleckému posudku a výsledku znalce výhrady: „Zda jsem si uvedené nedovedla obhájit, je věcí soudu.“

Odvolává se také na obsah znaleckého posudku: skutečně zde uvádí, že u nezletilého nedoporučuje střídání škol. Jedná se o odpověď na konkrétní otázku, zadanou soudem. V posudku nepíše, že to tak chce otec, naopak doslovně cituje jeho větu: „...*bude jej vozit do stejné školy, aby mohl vstávat v 6,45 hodin, půlhodina mu stačí na jídlo a hygienu, v 7,20 by vyjeli, aby byli ve škole 7,45...*“

O případné psychoterapii stěžovatele není ve znaleckém posudku ani zmínka. Pokud se k ní znalkyně vyjadřovala, muselo by to tedy být jedině na otázku soudu při soudním jednání, nic takového si ale nevybavuje.

K tomu, zda si obsah posudku dokázala obhájit, psycholožka uvádí, že dané je věcí soudu. Soud neměl vůči posudku výhrady.

Stanovisko etické komise:

Psycholožka uvedené rozhodně popírá. Pokud by v řízení před soudem uváděla nepravdivé a neověřené informace, jednalo by se o neetické jednání.

Vzhledem k tomu, že v tomto bodě se informace od stěžovatele a od psycholožky liší, Etická komise ČMPS považuje za dostatečné pro řízení ohledně stížnosti prosté uvedení obou verzí a výše uvedený komentář.

Zpracoval Jiří Loučný

Stížnost se týkala znaleckého posudku, který psycholog – soudní znalec vypracoval pro opatrovnický soud ve věci svěřením dětí do péče rodičů pro rozvodu manželů.

Původně bylo podání stěžujícího si formulováno jako soubor obecných otázek:

1. Je vhodné z psychologického hlediska, aby znalec uvedl v posudku použité testové metody, o jejichž výsledcích se posléze v textu posudku ani slovem či jakýmkoliv číselným údajem nezmínil?
2. Znalec při výslechu u soudu uvedl: „Podstatný text je pod zkratkou MMPI 2, který je stěžejní v celé testové baterii.“ Existují metody, které jsou stěžejní a nestěžejní?

3. Je údaj o tzv. „L-skóre“ v údajně „stěžejní metodě“ natolik banální, že není důvod jej v posudku prezentujícím zcela rozdílné verze otce a matky nezletilých uvést?
4. Je vhodné, aby výsledky testových metod byly prezentovány v souladu s nálezem Ústavního soudu ČR ze dne 24. 7. 2013 sp. zn. I. US 4457/12 o přezkoumatelnosti?
5. Jsou v textu prezentované údaje o výsledcích testů Rorschach a MMPI 2 dostatečné, tj. poskytují podstatné informace z testů?

V podobě obecných otázek není možné stížnost projednávat, a tak stěžující si naformuloval následující znění, kde uvádí následující postupy psychologa, kterými se cítí být poškozen:

1. Soudní znalec uvedl v posudku v rubrice použité testové metody, o jejichž výsledcích se posléze v textu posudku ani slovem nezmínil. Uvedeny jsou údaje především potvrzující verzi matky.
2. Znalec při výslechu u soudu uvedl „Podstatný test je pod zkratkou MMPI 2, který je stěžejní v celé testové baterii.“ Dělení testů na stěžejní a nestěžejní považuje stěžovatel za známku ne odbornosti. Cítí se poškozen tím, že podle něj znalec jako "nestěžejní" v textu posudku uvádí to, co nehovoří pro matku. Stěžovatel klade otázku, zda jsou výsledky testů Rorschach a MMPI 2 uvedené znalcem v posudku dostatečné.
3. Stěžovatel se cítí poškozen tím, že znalec v posudku neuvedl údaj o výsledku L-skóre v MMPI-2 a navíc se nijak nezabýval otázkou věrohodnosti výpovědi otce a výpovědi matky. Ty jsou zcela rozdílné. Podle stěžovatele nelze vyloučit, že nejsou uvedeny proto, aby jednoho z rodičů nemohly dehonestovat.
4. Stěžovatel se cítí poškozen tím, že soudní znalec naprosto nerespektuje nález Ústavního soudu ČR ze dne 24. 7. 2013 sp. zn. I. US 4457/12 o přezkoumatelnosti znaleckých posudků. Tj. že nejsou v posudku uvedeny údaje (kvantitativní výsledky testů), jež by byly přezkoumatelné. Nález řeší metodologické otázky a důležitost znaleckého posudku v trestním řízení. Principy nálezu lze však aplikovat na soudně – znalecké posudky obecně.

Do nové formulace stížnosti přidal stěžující si ještě další bod, který nebyl součástí původních otázek:

5. Stěžovatel se cítí poškozen tím, že se revizí prokázalo, že psycholog neoprávněně vykazoval pojišťovně výkony psychoterapie, která neproběhla. Stejně jako vykazoval práci přímou a nepřímou, kterou seznam zdravotních výkonů nezná. Takové jednání považuje za neetické.

Vyjádření psychologa k jednotlivým bodům stížnosti a stanovisko Etické komise ČMPS:

K 1. bodu stížnosti: Chybějící komentáře výsledků některých testových metod

Psycholog vypracoval znalecký posudek, ve kterém měl na žádost soudu zodpovědět otázky týkající se výchovných schopností rodičů a vzájemného vztahu s dětmi. V posudku stručně shrnul výsledky testů – zvláště dotazníků a zvláště projektivních testů. Na základě testů popsal osobnostní rysy posuzovaných, tedy rodičů, jejichž péči o děti měl soud určit. Výsledky testů a dalšího zjišťování podle znalce ukázaly, že výchovné schopnosti obou rodičů jsou velmi dobré. Psycholog proto neměl potřebu v posudku výsledky testů více popisovat.

V tomto bodě stížnosti psycholog neporušil Etický kodex psychologické profese.

Psycholog postupoval v souladu s článkem IV. Etického kodexu psychologické profese, konkrétně se článkem IV.2 písm. B tím, že zodpovědně použil psychologické metody odpovídající zadání soudu a účelu spolupráce s oběma rodiči. Dále v souladu s článkem IV. 3 etického kodexu formuloval závěry znaleckého posudku srozumitelně a současně upozornil na jejich omezení.

K 2. bodu stížnosti: Otázka rozlišování psychologických testů na stěžejní a nestěžejní

Předmětem tohoto bodu stížnosti bylo zdůraznění testové metody MMPI-2 jako stěžejní. Psycholog potvrdil, že vzhledem ke svému rozsahu a zaměření zastává pro něj tento nástroj významné místo v testové baterii použité pro zpracování daného posudku.

V tomto bodě stížnosti neshledává Etická komise ČMPS rozpor s Etickým kodexem psychologické profese.

Psycholog zvolil odpovídající psychologické metody, jak bylo popsáno v předchozím bodě. Psycholog má možnost určit, které metody jsou z hlediska účelu vyšetření stěžejní, resp. kterým přikládá větší důležitost. Rozlišování psychologických metod na stěžejní či nestěžejní neupravuje ani Etický kodex psychologické profese, ani žádný jiný závazný dokument.

K 3. bodu stížnosti: Věrohodnost výpovědí a uvádění lži skóre

Podle stěžovatele se znalec v posudku nezabýval věrohodností výpovědí obou rodičů tím, že neuvedl údaj o výsledku lži skóre z testu MMPI-2. Podle znalce oba posuzovaní nevykazovali zvýšené lži skóre, a proto v posudku komentoval jen standardní klinické škály.

V tomto bodě stížnosti k porušení Etického kodexu psychologické profese nedošlo.

V souladu s předchozím stanoviskem k použití psychologických metod a jejich interpretace ve znaleckém posudku také zde Etická komise ČMPS vnímá soulad postupu psychologa s Etickým kodexem psychologické profese. Uvádění hodnot

konkrétních skóre a jejich interpretace je zcela v kompetenci psychologa. V případě lži skóre platí totéž.

K 4. bodu stížnosti: Nerespektování Nálezu Ústavního soudu ČR o přezkoumatelnosti výsledků

Stěžující si uvedl, že soudní znalec naprosto nerespektoval nález Ústavního soudu, který hovoří o přezkoumatelnosti metod použitých k vytvoření znaleckého posudku, vč. jejich výsledků. Podle stěžovatele nejsou v posudku uvedeny údaje (kvantitativní výsledky testů), jež by byly přezkoumatelné.

V tomto bodě stížnosti Etická komise ČMPS neshledala nesoulad s Etickým kodexem psychologické profese.

Podle znalce je v posudku uvedeno vše, co je důležité pro možnost posouzení věcné správnosti, použil standardizované metody. Aplikovaná baterie testů je v posudku uvedena. Výsledky testů, resp. závěry posudku je možné na podnět soudu přezkoumat. Soud si může vyžádat vypracování revizního posudku.

(Pozn. Dle platnosti nového zákona č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech, doporučuje Etická komise ČMPS i při psaní zpráv z jiných než soudně-znaleckých vyšetření dodržovat shodné zásady. Kromě jiného také zásadu přezkoumatelnosti, tedy uvádění konkrétních výsledků – skóre použitých testových metod. Uvedená stížnost byla řešena ještě před nabytím účinnosti uvedeného zákona.)

K 5. bodu stížnosti: Neoprávněné vykazování výkonů pojišťovně

Stěžující si podal podnět zdravotní pojišťovně na přezkoumání vykazování psychoterapeutické péče poskytované jeho synovi v ambulanci. V té době současně pracuje i soudní znalec, na kterého si otec stěžuje. Zdravotní pojišťovna provedla kompletní kontrolu zdravotní dokumentace a shledala dvě formální chyby. Na podnět zdravotní pojišťovny tyto chyby ambulance odstranila.

Tento bod stížnosti se etiky psychologické profese přímo nedotýká. Přesto však Etická komise oceňuje, že tuto otázku znalec reflektoval a přijal na svém pracovišti některá opatření k prevenci těchto chyb.

Zpravodajka položila dotčenému psychologovi doplňující otázky etické reflexe:

1. Jak rozumíte tomu, že na Vaše jednání byla podána stížnost?
2. Jak vnímáte vztah s tím, kdo vyjádřil nespokojenost s Vaším jednáním?
3. Jak probíhal proces spolupráce? V jaké jeho fázi (v jakých souvislostech) podle Vás vznikl důvod ke stížnosti na Vaše jednání?
4. Udělal byste dnes ve svém postupu spolupráce se stěžujícím si něco jinak?

Z odpovědí na tyto otázky vyplývá:

- Stěžující si nebyl spokojený se závěrem a využil toho, že jeho syn je v péči psychologovy ambulance. Podal proto podnět zdravotní pojišťovně na kontrolu dokumentace syna a dokumentace celkově.
- Vztah stěžovatele ke znalci a ambulanci vůbec se změnil po doručení posudku. Do té doby byl jeho vztah se stěžujícím si velmi dobrý, korektní. Otec vypracoval 10 – 12stránkový text námitek (k formě, nikoli obsahu posudku, např. k mé podjatosti atd.), podal stížnost na zdravotní pojišťovnu a etickou komisi.
- Syn stěžovatele byl v terapii u znalcovy kolegyně – dětské psychologky. Psycholog byl znalcem ve věci styku dětí s rodiči. Oba pracují ve stejné ambulanci. Rodiče věděli, že je syn v dlouhodobé péči ambulance a neměli námitek vůči znalci (v psychologické ambulanci pracuje 8 psychologů a občas je jeden z rodičů v péči některého z psychologů a zároveň jiný z této skupiny psychologů je znalcem v jejich rodinné situaci). Při vstupním rozhovoru tuto skutečnost dotčený psycholog zjišťuje, výjimečně někdo z rodičů požádá o změnu znalce.
- Důvod ke stížnosti vznikl, když stěžovatel dostal znalecký posudek a nebyl spokojený s jeho závěrem. Otec si přál střídavou péči, expartnerka výlučnou péči a víkendový styk dětí s otcem. Psycholog konstatoval, že výchovné schopnosti obou rodičů jsou dobré. Znalec doporučil v oblasti formy zachovat výlučnou péči matky (kvůli zdravotnímu stavu chlapce, věku dcery a komplikovanému vztahu otec-syn, nikoli kvůli osobnostem rodičů, které by vycházely z výsledků testů) a v oblasti obsahu doporučil takový rozsah styku otce s dětmi, který se blížil střídavé péči.
- Znalec by na svém jednání nic neměnil, postupoval by i s odstupem času stejně. Je přesvědčen, že pomohl nastartovat vztah dětí s otcem, pomohl snížit úzkost matky po dobu, kdy budou děti u otce. Podrobná dokumentace z terapie pomohla otci pochopit problémy syna, respektovat je, vědět, jak k synovi přistupovat.

Psycholog k položeným otázkám dále dodal, že související etická dilemata řešil se dvěma kolegy, supervizory (např. střet zájmů, podjatost). Situace s rodinou stěžovatele psychologa mnohému naučila – např. dodržování formálních náležitostí zdravotnické dokumentace, sdílení informací uvnitř ambulance o předávání dokumentace pacientům či rodičům dětských pacientů, ověření, jak se zachovat, když si jeden z rodičů terapii pro dítě přeje a druhý nikoli, nebo vypracování formuláře pro znalecké posudky, kde posuzování podepisují (ne) podjatost znalce včetně jakéhokoli vztahu k dané ambulanci.

DOPORUČENÍ ETICKÉ KOMISE ČMPS

Etická komise ČMPS neshledala v jednání dotčeného psychologa – soudního znalce rozpor s Etickým kodexem psychologické profese. Mimo konkrétní body stížnosti psychologovi doporučuje důsledně reflektovat transparentnost spolupráce s klientem (kromě spolupráce se soudem také spolupráci s osobami, jichž se projednávání u soudů týká).

Konkrétně Etická komise ČMPS doporučuje zaměřit se na zájmové pole, tedy posílit vědomí, v zájmu koho psycholog jedná a jeho zájmy chránit (v souladu s článkem III. Etického kodexu psychologické profese - Profesionální vztah). Dále Etická komise ČMPS psychologovi doporučuje dbát na vyjednávání pravidel vzájemné spolupráce, zejména pravidel pro sdílení informací, a na srozumitelné seznamování s výsledky své činnosti tak, jak o tom hovoří článek IV. Etického kodexu psychologické profese – Průběh spolupráce. Vědomím, v zájmu koho psycholog jedná, vyjednáváním pravidel vzájemné spolupráce a srozumitelným seznamováním s výsledky psycholog může předejít nejasnostem a nedorozuměním, ze kterých pak může plynout nespokojenost klienta.

Etická komise ČMPS ocenila aktivní a pečlivý přístup dotčeného psychologa k řešení stížnosti, například supervizní konzultaci, kterou ze své vlastní iniciativy využil v průběhu spolupráce s Etickou komisí ČMPS.

Zpracovala Mgr. et Mgr. Petra Špačková